

W A L W E

ILMUB ÜKS KORD NÄDALAS

wõimalikult igal reedel

Toimetus ja talitus: Uus tän. 14, Tallinnas

Nr. 17

Neljapäeval, 13. aprillil 1922

2. aastakäik

Sisu: Meie waba arenemise nimel, — Herra sõjaminister, kuidas jääb Wabaduse Ristidega. — Halpimine politseinikkude wormiga. — Kas ainult? — Omapärane koostöötamine. — Veel H. Tomsoni „autasu“ lugu. — Kas tõesti ei leidu parajat luuda?! — 12-miljonilise salakauba tabamine Walgas. — Kirjad toimetusele. — Märkused.

MEIE WABA ARENEMISE NIMEL.

Meie riiklises elus tuleb järjest selgemini esile püüe — laiendada võimu eestkostetud walwetegewust järjest sügavamale isiku waba eluawalduste ja põhiseadusliselt kindlaksmääratud arenemiskäigu piiridesse. See awaldub niihästi keskwalitsuse püüetes painutada oma meelewalla alla omawalitsuse autonoomset tegewust, kui ka bürokraatilis-tsentralistlikes korraldustes meie haridusalal.

Niisugusele võimu laienemistungile ei suuda midugi piiri panna liig üleüldised põhiseaduse määrused, kuna tegelikus elus üksikuid nähtusi korraldavad isewalitsuslise Wenemaa seaduswormid, mida tihti päälegi despotismi koolist tulnud ametnikud käsitawad. Kui siia veel juure lisada, et meie rahwa enesetunne teatawal määral nürinend aastasadasi kestnud orjaikke ja despotismi läbi, siis on täiesti arusaadaw hädadoht, mis peitub niisuguses võimu laienemistungis ja mis ähwardab meie ühiselulist arenemist koguni teistele radadele juhtida, kui need, mis meie demokraatilisest põhiseaduse poolt määratud, ja seega riiki uutele wapustustele ja hädadohtudele wastu wiia.

On kindel, et wabariiklik kord võib püsida ainult wabatahtlike poliitiliste ühingute wäsimata ja lõpmata mitmekesise seadusepärase tegewuse läbi. Niisugused ühingud awaldawad algatust seadusandluses, arwustawad walitsuse korraldusi ja wiiwad uuendusi läbi. Suurem osa Suurbritannia ja Ühisriikide seadusi saawad algatuse eraühingute kaudu. On ainukene walik — kas wabad ühingud, wõi bürokraatlik despotism (Giddings).

Meil püütakse wiimase eesmärgi poole. Isiku ja ühingute arenemist püütakse võimu järelwalwe alla painutada ja isegi meie õppiwat noortsugu peab tema ühiselulis-poliitilisest murrangust välja aitama mitte enesetegewus ja waba sestpidine arenemine pädaoogi korraldawal mõjul, waid keskwalitsuse eeskirjad ja politsei kontrollil. Aga just üheks tähtsamaks Inglise rahwa enesekorraldamise ja salliwuse aluseks peetakse teadusilmas asjaolu, et inglased juba koolipõlwest saadik omis ühingutes kindla parlamentaarse korruga on harjunud (Lieber). Meie bürokraatia on aga kuulutanud awaliku sõja meie noorte enesekorraldamise püüetele.

Meie unustame, et isiku waba arenemine mõjub ühiselulise kooselamise ja organisatsiooni peale sel teel, et juhusliku assotsiatsiooni asemele astub niisugune ühing, kes omas tekkimises ja püüetes saab juhitud teadlik-tahtelistest motiividest. Seega muutub puht spontaanne arenemine teadliku isiku eesmärkide kohaseks edenemiseks ja ainult isiku waba arenemise tunnustamine teeb meile võimalikuks kõneleda ühiskonna terwendamise alustest ja abinõudest. Seda kinnitab ka ühiskonnateadlane Mohl, toonitades, et ühiskonna terwendamist peab teostama samal teel, nagu iga edu on saawatud, — isiku otsekoheste nõuete ja tema enese huwide kaasabil.

Surwe tagajärjed on peaaegu alati ainult eitawad ja ei wii soowitud eesmärgile. Üleliigne agarus keelata meeleawaldusi, koosolekuid ja ühinguid, mõjub aina ärritawalt ning ümbritseb tagakiusatuid kannataja aupaistega. Surwe kutsub isiku loomuliku wabadustungi veel ägedamale enese-

awaldusele ja wastutegewusele. Ka ei arene meie ühiskond surwe mõjul ilmiski seisukohani, nagu inglased, kus märgitakse meeleawaldusi täiesti kainelt kui huwitawaid, wäärilisi ehk jõuetu-naeruwäärilisi. Meeleawaldused on seal riigimeestele juhtiwaks baromeetriks, rahwale aga loomulikuks õhuaukuks, mille kaudu üleliigne meelepaha wälja aurab. Wõim ei karda mitte meeleawaldusi, sest ta põhjeneb ise rahwa wabal üldtahtel ja seisab sellel kindlamini, kui ühelgi surwel. Surwe tarbetust iseloomustab W. von Humboldt järgmiselt: „Kultuuri eesmärk on isiku õigus. Wiimane ei ole weel täiesti puutumatu, sest igalpool korduvad katsed piirata mõtte- ja tegewuswabadust isegi olemas olewate seaduste piirides ja teistele pääle suruda wõõra ettekujutuse seadusi ehk wõõrast tahet. Kuid iga niisugune wähegi tõsisem ja olulisem katse kutsus esile ainult ärritust, mispärast niisugused katsed ka enamasti kiirelt ja haledasti lõpewad.“ Pealegi on ju surweabinõud ja saawutused wäga mitmekesisel ja põhjalikul meie Idanaabri poolt aastasadade wältel ära proowitud, kuid isegi siin poolaasialikus ümbruses ei ole nad suutnud muud anda, kui praeguses surmaagoonias heitlewa sarmaatia.

Kui meie riigimeestel ei ole usku meie rahwa terwesse loomusunnisse, mis wõimaldaks temal ajaloolist arenemist tema enese waba tahte poolt ülesseatud sihis teostada, siis lubab vähemalt juba meie geograafiline seisukohtki ka mujalt, pääle pankrotti jäänud Ida riigitarkuse, eeskujuga ja juhtnõõre otsida meie riigi ülesehitamisel. Siin on inimsoo eesrinnas sammuvad Inglise suguwõsad kogu ilmale näidand wäärilist eeskujuriiklik - kultuurilises korraldamistöös. Siin baseerub riiklik mehhanism kindlamini kui ühelgi surwel isiku waba tahte tunnistamisel. Isegi wõõrad kinnitawad aukartusega inglase poliitilise - administratiivseid omadusi. B. Hildebrandt iseloomustab aluseid, millele rajatud Inglise riigiwõim: „Juba ammu Suur-Britannias tarwitataw riigielu awalikkus ja poliitiline wabadus kaswatasid igas isikus, algades kõrgemast ametnikust kuni wiimase päewatööliseni, wõimsa rahwustunde ja wääramatata isamaa armastuse ühiselu korraldamisel, mis vaatamata mitmeti wastolulistest erahuwidest ja poliitiliste erakondade wõitlustest soojendab salajase maaaluse tulena kõikide südameid. Nagu aadetest waimustet sõdur kannatab nurinata kõik sõjakäigu raskused — nälga, janu, külma ja palawust — kui ta ainult oma aate wõidule kaasa aitab — nõnda saab ka tööline teiseks inimeseks, kui ta omas

südames kannab ühiskonna aadet, kui ta, nagu iga inglane, tunneb uhkust maa üle, kes teda sünnitand, seaduste üle, mis teda kaswatand... kui ta ennast tunneb suure ja waba rahwa liikmena.“

Niisugune Inglis rahwa seisukoht rahwasteperes on pika ja wisa wõitluse tagajärg isiku loomulikkude õiguste eest. Kindla seadusandlise kaitse saawad isiku wabadused terwes reas konstitutsioonilistes aktides 1215—1689 a. Inglismaalt laienewad need wabadusaated Ühisriikidesse ja Prantsusmaale, kus nad igalpool edasikandwana kultuurjõuna mõjuwad. Ka meie Põhiseadus garanteerib isikule laia arenemistee, kuid selle eluliseks läbilõõmiseks on eeldusena teatud rahvus-kultuuriline tasapind ja ajakohane seadusandlus, mis erimäärustega Põhiseadust täiendaks. Kuna Inglismaal wabadusmõisted loomulikult teel ühiskonnas eneses arenesid ja pikaajalises wõitluses kristalliseerusid, pändasime meie aastasadasi kestnud orjaajalt ja wõõralt ikkelt ainult loomuliku wabadusiha, kui soodsa algpinna, millele meie wabadushoonet rajada. Kogu ehitus tuleb meil aga alles luua ja küsimuse raskuspunkt on alles ees.

Tõsise rahwariigi olulisema eeldusena peab meil läbi lööma üleüldine äratundmine ja tõekspidamine, et igasugune rahwuspoliitiline ja kultuuriline edu on wõimalik ainult rahwa wõimsa üldtahte tekkimisel ja läbilõõmisel. Wõimsa üldtahte eeldusena on aga nõue, et isiku tahtel ühiskonnas oleks wõimalikult laiad tegewuspiirid, wabadused. Kuid ühtegi rahwast ei wõi wõimukoondamise ja omawoli abil wabaduse wastu valmistada. Siin on ainukene tee, et wabadust ennast hakatakse austama ja teostama. Isegi seda on wähe, et wabadust paberil deklareeritakse, — elu näitab, et riigi põhikord on ainult siis eluwõimuline, kui ta töötab hulga ja laialiste asutuste abil. „Koondatud walitsused wõiwad küll ajuti mõnegi hiilgawa teo korda saata, kuid just siin ähwardab neid hädaoht, sest nad hakkawad pidama riigiasju ainult ilutule tegemiseks, nõnda, et rahwa tähelpanu tubli tegewuse ja elunõuete pealt saab tüjade hiilgadapüüdmiste pääle juhitud“ (Lieber). Wabad asutused on aga ajalooliselt alati kodanikkude õiguste walwel olnud, kui riigiwõim neid kärpida püüdis. „Isegi indiwidualiteet, kui wäärtusi loow isik, ei kujune ainult kawakindlas ja teadlikus waimu ning tahte harjutamises, waid järelejätmata püüdes täita neid kohustusi, mis isiku pääle paneb tema seisukoht organiseeritud ühingu“ (Giddings).

Nõnda on nii kultuuriloowa isiku kui ka kultuurriigi arenemine paratamatu seotud wabade ühingutega. Wabades ühingutes kujuneb isiku ilmawaade üksikute tahete riwalisatsioonis ja wabade ühingute kaudu saab wõimalikuks rahwa üldtahte selgimine. Niisuguse üldtahtewõimus kasv ja läbilõõmine arendaks ja ligendaks elule meie üldist edu. Käski wõim kaotaks surwe iseloomu, sest üldtahte tunnustamine kutsumuks kodanikkudes esile wabatahtlise allu wustunde, kui õiguslise riigi algnõude. Poliitiliste erakondade omawahelised isiklis wäiklased õõrumised kaotaks üldtahte läbi lõõmisega ja austamisega oma terawuse ja omaks asjalikuma aluse, mis omakord terendawalt mõjuks kogu meie parlamentaarse elu päle.

Waba üldtahte arenemise ja läbilõõmise wõimaldamiseks ei tule meil ainult walwel olla, et käski wõim tegutseks kindlaste temale põhiseaduses ettenäidatud tegewuspiirides waid et ka wõimukandjad ise oleks wäärilised rahwa üldtahte awaldajad, kes mitte iga elunähtuse hindamisel ei püüaks kõige esiti näha meie riiklust ärwardawat däämoni, waid katsuks ka tarwiliselt mõista ja austada loomuliku arenemise algidusid. On riikliselt tähtis, et meil tõsiselt järelekaalutaks iga elunähtuse hindamisel kuiwõrd soowitaw wõimu järsk waheseгамine. Siin oleks õpetlikud Saksa maapäewa alahoidliku liikme Meyer Arnswaldi hoiatus omale noorele, liig ägedale wõimu waheseгамise poolehoidjale ametnikule: „aga noor inimene, asi läheb ju ka nõnda“. Siis ehk jõuaks meie äratundmisele, kuiwõrd mõõdamine ja üleüldise edu takistaw wõimu sisetungimine isiku ja ühingute arenemiskiiridesse, mis loomulikult kui ka ühiskondlik-ajalooliselt nende autonoomse tegewuse alaks määratud. Wõib olla awatleb wõimu järsk demonstreerimine wõimust joowastuid, kuid wastolulisi huwisid see ei konsolideeri ja wäewõimuga segatud arenemisprotsess pääseb ikkagi loomulistele radadele — kuid raskete wapustuste ja rewolutsioonide läbi. Et nendest hoiduda, on ainukene tee ühiskonna korraldamisel wõtta aluseks waba isik, wabad ühingud ja tahete waba riwalisatsioon — ainult haiglasli kõrwalkaldumisi korrigeerib wõim.

J. K.

HERRA SÖJAMINISTER, KUIDAS JAAB WABADUSE RISTIDEGA?!

Meil tikub üleüldiselt igapäewaseks nähtuseks kujunema mõne „kange mehe“

eralõbuna kõige elulisemate ja esimese järgu tähtsusega küsimuste lihtsalt „surnuks waikimise“ meetod. Wilistatakse rahuliku südamega nõndanimetatud awaliku arwamise üle ja ei lasta ennast põrmugi mitte eksitada, waid nauditakse mõnutundega wabariigi korda, mis kõike seda hääd nii küluses kätte saadawaks teeb. Ka Wabaduse Rist on selle sõna kõige otsekohe semas mõttes muudetud mingisuguseks tujude tallermaaks, mille juures mitte ühtki näpunäidet tähele pole pandud, ei panda ja ei tahetagi seda teha, olgu need õigusliselt kui hästi tahes põhjendatud. Eksib wäga igauks, kes arwab et see põnew küsimus ainult wiimasel ajal, Ristide wäljajagamise momendist arwates, päewakorra le ei kerkinud; waid seda on ta olnud kõik aeg, wangistades meeli ja mõtteid kord terawalt, kord jälle rohkem tagaplaanile nihkudes. Loomulik ja arusaadaw, et huwi küsimuse wastu kõrgema pinewuseni wõis tõusta ja tõusis just ettepanekute tegemise ja Ristide määramise ajajärgul pärast Wab. Risti põhikirja kinnitamist. Sõjawaelistes ringides oli küsimus siis igapäewaseks arutuse ja kibeda arwustuse aineks ja wõib julgesti ütelda, hääd sõna pole sellel adressil küll millalgi kuuldawale tulla lastud. Need arwustused pidid leidma ka muidugi wäljendust sõjawaelaste omas eri-ajakirjas „Sõduris“. Nii leiamegi nimet. ajakirja 1920. aastakäiku lehitsedes terve rea artiklid, mille pealkirjad juba umbkaudse pildi annawad üleüldisest seisukorrast ja sõjawaelaste keskel walitsewatest waadetest. Muu seas leidub seal: „Wabadusristi põhikiri“, „Mõned kriitilised märkused Wab. Risti põhikirja ja selle käsitamise kohta“, „Mõned kriitilised märkused Wab. Risti annetamise korra kohta“, „Wab. Risti Nõukogu“, „Mõned ettepanekud Wab. Ristide annetamise korra muutmiseks“, „Wäärnähtused Wab. Risti annetamisel“ jne. Nagu juba öeldud, kõlab kõigest neist artiklitest põhitoonina wastu kibe arwustus ja paranduste nõudmine.

Leitase näituseks, et Wab. Risti asutamise printsiip ja põhikiri kokkukõlas pole. Juhitakse tähelepanu terve pika rea põhikirja suurt segadust sünnitawate puuduste peale: 1. ja 3. liik Riste on jaotatud iga liik 3. järguks, kuid puuduwad igasugused andmed, missugused teenused teatud järgule wastawad, põhikirja §§ 22. ja 46. järele on 1. ja 3. liigi saamiseks esitamise õigus ettenähtud üksikutele — ministritel, wägede Ülemjuhatajal ja riigikontrolööril, kuna vähemate asutuste algatusõigus ette ei ole nähtud, Wab. Risti Nõukogu koosseis ei kindlusta küllalt asjatundlikku ja järjekind-

lat otsustamist, waid selles mängib suurt osa lihtne juhus, ettepanekute tegemise ja autasu annetamise kord on ajast ja arust ära liganenud, samuti ka Risti põhikirja lisana awaldatud wägitegude nimestik ajanõuetele kaugeltki mitte wastaw, ettepanekute isikute arwu kindlaks määramine jne. Muu seas loeme ühes kirjatükis:

„Sõda on lõppenud, kuid tema kangelaste hindamine weel kaugeltki mitte. Ja mis just sellesse hindamisesse enesesse puutub, siis on seal kahjuks nii mõnegi kurioosumiga maha saadud. . . . Kangelasteks loen ainult neid sõjamehi, kes waenlasega rindlinna wastu seistes wäljapaistwate tegudega toime saanud, kõik teised on enamwähem korralikud ja osawad ametnikud. Sellega ei ole weel sugugi öeldud, et wiimaste teeneid wastawa ristikesse wõi auralaha hinnata ei wõiks, aga kui tõsiste lahingukangelaste wägitegude hindamisel Wab. Risti annetamisega äärmiselt tingitakse ja „paragraafi“ ei leita, siis tundub olukord tõesti ebalooslikuna. . . . Tunnen ühte meie polkudest, kes Narwa werisel kaitsmisel ja Landeswehri häwitamisel kõige wihasemad lahingud löi ning teiste wäeosade keskel isemise koha omandas. Nimetud polgu ohwitseridest on aga kõigest 3—4 meest Wab. Risti wääriliseks arwatud. . . . Arusaamata! Wäeosa ülem on omalt poolt kümme meest Wab. Risti saamiseks esitanud, terve wäeosa tunneb neid kangelastena, kes mitte ühes waid kümnes lahingus iseäralist wäewust üles näidanud ning lahingute ajal üleüldised pailapsed olnud. Wäeosa ettepaneku peale waatamata jäid nad aga Wab. Ristist ilma! (Kas ei olnud siin takistuseks wäeosale kindlaks määratud „norm“ nagu juutidelegi end. Wene riigis koolipääsemiseks ja mujale. Toim.).

Kui kaua Wab. Risti senine tähendus ja wäärtus tegelikkude sõjameeste keskel praeguse õnnetu jagamise juures püsib, on ka küsitaw. . . . Kas siis wabariigis tõesti „tähtede ja paragraafide“ närimiseni“ wälja oleme jõudnud, pealegi nende autasu määramisel, kes elu kaalu peale pannes meid iseseiswusele wiinud? . . . Kes ei teaks, et oli päiwi, kus iga wäeosa samm kangelasteoks kujunes; kui nüüd kümme meest ohwitseri W. R. on esitatud, siis ei peaks keegi arwama, et neile kõigile wägitegusid ei jatkunud ja enamust W. Ristist ilma tuleb jätta.

Kordan, ilma et kellelegi etteheiteid teha soowiksin, pean tunnistama: paljudele tõsistele lahingu kangelastele on Wabaduse Risti jagamisel ülekohtu tehtud! See ülekohtus tuleb wiibimata heaks teha; nüüd

on selleks weel aeg. Wõib olla tuleb aeg, kus noor wabariik jälle kangelaste abi poole pöörab; et siis mitte piinlik ei oleks — tasugem kohe senised auwõlad!“

Nii kirjutati 4. sept. anno 1920., üle 1½ aasta on sellest ajast weed woolanud ja ise olemine osanud sedawõrd wanemaks elada, kuid, nagu Krõilowi walmiski, — wanker püsib ikka alles endisel kohal. Hullem weel — ta on hakanud liikuma rappa! Algustõuke selles sihtjoones andis pärastine kurikuulus aumärgistamine, kus Ristide osaliseks said üsna kahtlaste „teenustega“ isikud, tõsised kangelased aga teadlikult silmapaari wahale unustati. Mõnest neist isandast on olnud juba juttu meie lehe weergudel. Peale selle jäädwustati Riigikogu kõnetoolilt weel res. al.-polk. Bachmanni mälestust, kes aumärgi omas puhates rikkiläinud kapsasteoperatsiooni loorberidel. Wahest ehk ei oleks huwituse-ta teada saada, et samal herral ajalehtede teadete järele ka pärastises ringkonna walitseja ametis omad „teenused“ olla olnud, mille eest ta kohtulikule wastutusele wõetawat. Sõjaministerium muidugi mõista tundis ennast kohustud olema „hindamise“ suhtes uues olukorras ka „reageerima“, mis awaldus kawatsuses seda herrat uuesti sõjawäe teenistusse wõtta (ka sellest sai Riigikogus räägitud) ja sai tegelikult wõetudki juba, kuid mingisugused saladuslised tuuled puhusid ta näitelawalt seks puhuks weel ära.

Kas aga ei oldaks nii lahked ja ei öetdaks kui palju läks riigikassast palga näol „autasuna“ raha isand Bachmanni tasku selle wõrdlemisi pika kestwuse aja eest, kus „wõimud“ omawahel selgusele suutsid tulla, kudas just toimetada. — Need oleksid üksikud näitused ja seal juures mitte need kõige põrutawamad. Aga nagu juba waremalt toonitatud ei taha meie, asja enese pärast lihtsalt piinlikkuse tundest õhutud, kõiki andmeid mitte päewawalgele kiskuda, vähemalt esialgu, kuna lootust ei tahaks kaotada, et wastawal pool ehk lahendus-tee leida katsutakse..

Kuid seniste kogemuste ja märkide põhjal ei näi selleks siiski ka läga palju oletusi olema. Peale küsmuse awalikult ülestõstmise järgnes teatawasti Wab. wal ülesandel kindr. Sootsi seletus ajakirjanik-kudele.

Sõjaminister pidi ise awalikult tunnista-ma, et Ristide annetamise lõpetamine mitte seaduslik ja kokkukõlas pole Wab. Risti põhikirjaga, kuid pesi seal jures ühtlasi omad käed osaliselt puhtaks — olla kord suurema hulga kangelasi Risti saamiseks ette

pannud, kuid Wab. walitsus olla tagasi lükanud. Pikemalt oleme sõjaministri seletuse juures sisuliselt peatanud juba ühes eelmises numbris, nii et sellest siinkohas waikides mööda lähme.

Jäime selle peale huwitusega ootawale seisukohale. Küsimus iseendast on ju üli-tähtis ja ühtlasi ka õrn. Sõjakangelased löid riigi ning lunastasid oma were ja kannatustega meile wabaduse, mis tohiks kõige selle järele meie südamele weel lähemal seista kui nende eest hoolitsemine, nendele wähekenegi katsuda tasu pakkuda, liiategi kui see tasu käesolewal juhtumisel kõige selle juures ainult m o r a a l n e, mitte kulusid kaasatoow on ja siin tegemist õieti lubaduste täitmise, auwekslite wäljalunastamisega... Kõige selle juures julgesime weel arwata, et ometigi ka Wab. walitsus (mille koosseisu pealegi hulk endiseid sõjawäelasi kuulub) kindr. Sootsi seletustest waikides mööda ei saa minna, waid oma lõpuliku seisukohaga esineb. Lootsime ühe sõnaga, et küsimus piinlikust surnust punkti ühele ehk teisele poole nihkuma hakkab.

Pettumus pidi aga igasugused ootamatused ületrumpama. Päew weeres päewa järele ja sündmused järgnesid sündmustele. Mis selle waheaja jooksul kõik meeli pole wangistada suutnud: skandaal Pärnu Ühisreaal-gümnaasiumis, riigiwastase organisatsiooni awalikuks tulek, kinoteos „India haasammas“, harilikud mõrtsuka- ja kuriteod, kewadised moed, paari kõrgema sõjawäelase auto numbri asi, raha kursi wõnkumised j. n. e. Ning meie walitsewad asutused ja ja nõndanimetatud — awalik arwamine?

Riigikogus weawad parteid wägikaigast, terwed koosolekud pühendatakse kaelakohutliste süütegude pärast kinniistuwate kommunistide wabastamise küsimuste läbiarutamiseks ja jaatawaks otsustamiseks, kus juures isegi kurioosumi satutakse — nimelt et „wõim wõimu peale kukub“, millist nähtust pärast Riigikohtul oma autoriteediga lahendada tuleb. Arutatakse kannatlikult iga tühja-tähja asja pärast sisseantud „arupärimist“. Wähe weel sellest. Kommunistide ja isesotside armust ja tegelikul osawõttel pannakse toime eht balagani-etendus trampimise, sõimu, kära, wilepühumise, pika nina tegemise, keeltenäitamise, kakeluste ettewalmistuste ja teiste sellesarnaste „kultuursuse“ tundemärkidega. Wabariigi walitsus on jälle kõwast ametis endise Wene keisri eeskujul „armuandmisega“. Kes süll kõik saanud pole sellegi lühikese aja jooksul „täielise armu“ osaliseks: lehitsege „Riigi Teatajat“ sealt leiate täielikumalt — wäejooksikud, sunnitöölised, salawäinapõleta-

jad, karistusmajas istujad. Kes suudab neid kõiki ülesarwata. Mõni ametkond on kibedast töö juutide ja teiste muulaste „kondakondsusesse“ wastuwõtmisega, teine arendab jälle diplomaatilisel teel „kaubanduslisi suhteid“ küll Ida-, küll Läänemaaga. Umbes sarnane pilt aigutab igalt poolt wastu. Keeb ühesõnaga loow töö, keerleb elu.

No ütelge, kellel wõib olla siin siis weel aega puht inimsusearmastuse tunnete pärast hakata minewikku meele algatama ja üleüldse nende asjadega tegemist tegema ja jandama. No oli sõda, mis siis sest Nüüd on need ajad, Jumal tänatud, kaugel selja taga ja hakkawad mälestusest kustuma, ajad, kus hirm tõest ikka ihukatet wähe lõdisema pani, kus naisi-lapsi ja warandust wäljamaale sai transporteeritud, kus eneselgi iga silmapilk maapind Sahaara kõrbe liiwana tuline tundus ja jalad seal külles enam kuidagi kinni ei tahtnud püsida, waid jooksele manitsesid.

Aeg kõik haawad parandab ja üks nüüd tunne end igaüks wäiksel wiisil julge mehe-na, kangelasena. Mis aukartust meis wõiwad siis weel äratada teod, mis juba aastate eest korda saadetud ja nende kordasaatjad ju ammu ilma jumaliku unustuse tolmuga kaetud. Pealegi ei paista ka silmapiiril mitte kübetki reaalsemat hädaohtu, mis tulewateks päewadeks „silmategemisele“ awatleks. Ja mis lõppude lõpuks tollest, et lubatud sai. Paljugi mis inimene teinekord wintis peaga ehk hädaohtu silmapilgul kõik ära ei tööta anda, aga ega's sellepärast siis pruugi tagantjärele nii pühalik olla täitmisel. See wõib olla üksiku indiwiidumi ehk ka massi psükoloogia ja peab juba sellega kui lihtsa paramatusega leppima, kuid oma walitsewatelt wõimudelt oleme igatahes kindlasti õigustud nõudma teist seisukohta — mis wastaks üleüldsuse huwidele. Ehk kui seda ei suudeta, siis vähemalt tehtagu wahekorrad selgeks. Meie poolt on küsimus küllalt selgelt ja sirgejooneliselt esile toodud. Tunnistame täies ulatuses tänumeelses wabadussõja kangelaste teeneid isamaa altari ees; leiame: et hindamist äärmiselt ja andeksandmata lohakalt, ülekohtuselt ning poolikult on toimetatud, antud auwekslid mitte wälja pole lunastatud ega seda tahe tagi teha, autasule ettepanemine seadusewastaselt lõpetatud ja nõuame kõige kiiremas korras nende wäärnähtuste kõrwaldamist. Kordame weel 1920 aastast saadki, hüüdjaks hääleks kõrbes jäänud, wahetpidamata wastukõlawat lauset: „paljudele tõsis-tele kangelastele on Wab. Risti jagamisel ülekohut tehtud! See ülekohtus tuleb wiibimata heaks teha.“ Nüüd on selleks weel aeg

Wõib olla tulewad päewad, kus noor wabariik jälle kangelasi tarwitab. Sellepärast — ärgu riputatagu meie wabadussõja mälestuse peale musta warju ja ärgu kihwtitatagu meeleolu tulewateks aegadeks. Sarnane on meie wankumata seisukoht.

Ja nüüd Riigikogu, Wabariigi walitsus ja kõik wõimulised parteid — missugune on teie waatepunkt?! Oleks wist ka wiimane aeg sellega awalikkuse ette astuda, sest küsimuse surnuks waikimise meetod ei wii käesolewal juhtumisel mitte sihile.

Leiate teie, et sõjakangelaste teened täielikult wastawat ja wäärilist hindamist on leidnud, kas Wab. Risti ehk mõnel teisel teel, et kellelegi pole ülekohtu sünnitud ega Riste ilma aluseta antud, et sõjainistril oli õigus omawolliist ja seadusewastast korraldust teha Risti saamiseks ettepanekute lõpetamiseks, siis ütlege seda awalikult ja otsekohe- selt wälja ja lõpetage Wab. Risti põhikirja põhjal küsimus seadusandlisel teel wastawa eriseaduse wäljakuulutamisega.

Kui ei taheta küsimust enam sisulisele lahendamisele wõtta, siis peaks jatkuma ühtlasi ka kodanlist julgust selle wormiliseks lõpetamiseks.

Ja õieti mis loodetakse selle pika wiivitusega kätte saada, kas ehk iganemist? Igatahes liiwale ehitud lootus — selleks on küsimus liiga eluline ja walusalt hingesse lõikaw, et ajahammas seal terawat ja kiiret unustuskäiku wälja kutsuda suudaks. Nii- palju kordi kui wabadussõda saab mees seisma, saab tingimata walusa pistena ka meele tärkama kurb mälestus sellest, kuidas Eesti oma paremate poegadega tänamatalt ümber käis... Ja ei eksi wist, et Afrika hottentottide paks nahkgi seda kuuldes häbi pärast punastaks!

N. B.

ALPIMINE POLITSEINIKKUDE WORMI- MIGA.

Teatawasti kuuluwad meie politseinikud riiklise riide, jalanõude ja sõjariistade warustuse saajate ametkondade hulka. Nende ametikohused nõuawad eraldusmärki ja et wormi ühtlasi ja kandmisele kõlbulikkus sel teel kõige paremini teostataw, siis ei wõi sellele korraldusele põhimõttelisi wastu- waidlusi olla, kuid seda rohkem on aga ütelda wormi enese kohta.

Kuna riikline warustamine riigi kassale nagu nii mitte wähe maksuma ei lähe, siis järgneb sellest juba tungiw tarwidus liitsa ja püsiwa wormi-õuju järele. Peale selle ei

tohita mitte millalgi unustada weel üht põhinõuet — nimelt et igal ametkonnal oleks omapärane, ametikohustustele ja praktilikkuse printsiibile wastaw worm, mitte aga ei tohiks minna liitsa järeloomamise wõi kopeemise peale. Iseensest mõistetaw, et worm kõige selle juures maitserikas ja ühtlane ning meie rahwa iseloomule omane peab olema.

On's need nõuded meie politseinikkude wormi wäljatõotamise juures silmas peetud? Peame kahjuks konstateerima — põrmugi mitte! Kõik see asi pakub üht hoiatawat pilti sellest, kuidas mitte ei pea riiklistes huwides toimetama ja näitab ühtlasi päewaselgelt kui plaanikindlusteta meie riikline aparaat töötada oskab, kus üksikutele isikutele awaneb suur wõimalus, endid laiutada ja oma mõju maksuma panna.

Ei ole wõinud wist ühelgi kodanikul mitte otse terawa palgina silmatorkamata jääda asjaolu, et politseinikkude worm liiga sõjawäelaste — ohwitseride oma meele tuletab, õigemine öeldes täieline, kuigi haledawõitu koopia sellest on. Jääb tunne, on püütud maksu mis maksab wõõrastesse sulgedesse pugeda, on püütud wälispidist illusiooni luua. Otse naeratama sunnib, kuidas pärast sõja lõppu, rahuajal, kõik ohwitseridena esineda ihkawad, kui mitte ameti, siis järgmistes astetes vähemalt nime ehk wälise kuju poolestki. Sellest tõukejõust tingitud olid igatahes ka need fantastilised unistusplaanid, mis meie sõjawäe ametnikka ihaldasid näha administratiiv-ohwitseridena, ning politseinikka-ametnikka — politsei-ohwitseridena! Ja waewati oma pead ja kurnati mõistust sarnaste „projektide“ sepitsustel. Wõisime igatahes olla kindlad, et prätendentide rida kiirest kaswawas progressioonis weelgi suureneb ja warsti wäike Eesti rikastud oleks olnud lõpmata rea ohwitseride liikide ja üldarwuga, sest kes oleks tahtnud sellest enneolemata ja kuulmata „honoris causa“ kraadide jagamise juures wesise suuga pealtwaatajaks jääda. Kõik oleks tõttand „jaole“ ja ohwitseere oleksime omand igatahes kaugelt rohkem kui Kaukaasias würste. Mingisuguse „ilmaime“ läbi on senini need „projektid“ küll weel kalewi all waibumisel ja paremaid aegu ootmas; kuid, nagu juba ülal tähendatud, on politseinikkudel põhjust wormi asjus siiski wõidurõõmsalt tagasi waadata. Täkk tööd on seljataga.

Ligemaks illustratsiooniks tõmbame mõned paralleelid. Meie sõjawäelaste ülikonnaks on french. Ohwitseridel on frenchi kaelus teistsugusest riidest must, õlalappidele (pagunitele), mis frenchiga ühest riidest, on asetud ohwitseride tunnusmärkidena tärid, kuna aukraadisid frenchil pisemad, kas

hõbeda ehk kullakarwa tärnid, sinelil aga paelad näitawad; müts on Inglis laadiline, pika nokaga. Sõjariista ohwitseridel pole, waid igauks läheb paraadile ehk teenistusse selles mis talle kätte juhtub. Ja nüüd wõtame waewaks silmata politseinikku. French, teistkarwa kaelus, pagunid tärnidega, sinelil paelad. Müts Inglis laadiline. Täieline analoogia, wahe ainult wärwides. Raiooni-ülematel „sõjariistaks“ end. Wene laewastiku ohwitseride „kortik“, jaoskonna ja kõrgematel ülematel aga tagalohistataw päratu pikk mõök, saabel. Ei ole muidugi mõista unustud ka „lisandused“ mitte: akselbandid, kannused, ratsapiitsad jne., kuid need atribuudid ripuwad juba enam-wähem igamehe isiklistest kalduwustest ja arusaamisest.

Peab tähendama, et meie sõjawäelaste, eriti ohwitseride worm, kaunis omapärane on ja esimesel joonel just oma lihtsusega imponeerib ja tähelepanu äratav, isegi väljaspool. Aga õnnestanud sõjawäe worm ei wõinud iseenesest weel mitte saada põhjuseks lubata järeloomamisteks ja pärastisteks „täiendamisteks“, sest sõjawäe ja politsei kohuste wahel on ikka wahet ja ei ole lubataw ning soowitaw nii paljudel põhjustel et nad wäliselt sarnaneksid. Ei saa siinkohal ühtlasi üht kibedat märkust tegemata jätta meie politsei külma sõjariista kohta. Nagu juba tähendatud sai, esinewad siin — Wene merewäe ohwitseride „kortik“ ja pikk mõök. Mis mõte oli, näituseks, wõtta wälise korra kaitsja sõjariistaks „kortiku“, mis küll aitab õudsaid Wene aegu meele algatada ja koduse sigadeweristamise jaoks ehk küllalt hea tapariist, mille üle aga iga poisi-jõmpsiikas-wargapoiss hirwitada wõib. Ehk tagantlohistaw mõök, mis pikem kui mõni lühikestwõitu politseiametnik ja mille „hoidmiseks“ kahest käest üks ja wahel wast rohkemgi tarwis läheb ning mis wähekenegi kiiremal liikumisel jalgade wahele sattudes tingimata mehe maha rabab. Küsime, mis on siin riigikulul muretsetud, kas mingisugune ilu-asi ehk tarbe-riist? Kas ehk tahe-takse tõendama tulla, et mainitud sõjariistad politseinikkudele nende ametikohuste täitmisel kõige praktilisemad ja wastawamad? Kui aga wast wastatakse, et politseinikkudele ju enesekaitseks ja tegewuseks kurjategijate vastu riigikulul weel ka rewolwrid olemas, siis lubatagu tähendada, et seda süsteemi sõjariista tarwitamine ikka ainult äärmise hädaabinõuna tarwitamist tohib leida ja tingimata sellepärast külm, oma otstarbele kõigiti wastaw sõjariist ülitariwilik on. Ja tegelik elu saab riigikassa arwel hiljem ehk warem need „ersatz-sõja-

riistad“ armutalt kolikambri heitma. Mil-leks oli siis aga tarwis mõne üksiku isiku tuju wõi tahtmise rahulduseks riigi raha pillata. Ei tohiks ikka wist meiegi politsei juhtiwatele meestele teadmata olla, et Lääne-Euroopas ja mujal kultuurmaades ja üleüldse wist kusagilgi mitte sarnast politsei sõjariista enam ammu ei tunta ja ei tahetagi tunda. Kui aga seda weel ei teatud, siis oli tarwis enne järeлкуulata.

Sõjawäes on wormil suur tähtsus ja selle wäljakujundamisel peab saama eriti weel nii wäga palju faktorisi arwesse wõetud, tuleb ette näha igasuguseid wõimalusi jne. Nii, näituseks, ei tohi worm olla mingi tingimisel sarnane nende riikide sõjawäe wormiga, millega ehk kokkupõrked wõiwad tekkida, riide wärv peab wastaw olema käesolewa aja sõjanõuetele (maastikuga ühtlustamise mõttes jne.). Praegune meie sõjawäe worm sai kinnitud sõja ajal, kus polnud aega põhjalikka järelokaalumi si teha. Sarnasena on ta püsinud tänapäewani. Wäga wõmalik sellepärast, et meie sõjawäelaste wormis mõningad muudatused tarwilikud on ja need siis ka teostada tulewad, kuigi awalikult see küsimus weel ülesse pole tõstetud. Wõib olla pole see sündinud kokkuhoidmise pärast, mil põhjusel meie ohwitserid wist ka ilma sõjariistadeta jäetud, kuid küsimus iseenest oleks igatahes eluline ja oleks pidanud kõige esimesel joonel arutamise alla tulema. Kuid siin tõttawad politseinikud kiirel Marathoni sammul juba eesrinnal.

On wõetud, mis oli wõtta, nüüd aga kombineeritakse juurde, et aga kirjum ja tähelepanemist äratawam wälja paistaks. Ja nii algas jandi keskmine, heal juhtumisel aga — wiimne waatus. Käs ühel ilusal päewal ajalehtist läbi põrutaw uudis: politseis olla otsusele tulnud wormi juures mõningaid muudatusi ete wõtta, kus ühtlasi ka iludusenõuded saada arwesse wõetud. Ligemalt oli weel äramärgitud, et ka krae peale eraldusmärgid kawatsusel olla. Lugesime ning muigasime — no muidugi, muidugi — see oli see ainuke koht, kus ühtlus ohwitseridega weel tasakaalus polnud, sest ohwitseridel on kaelusel aukraadid ja politseinikkudel ei olnud aukraadide puudusel sinna midagi pista, kuna ametijärkude tähendused õlalappidel (raiooni ülem — üks täpp, jaosk. ül. abi — 2, jaosk. ülem — 3 jne.). Teade äratas igatahes sedawõrd tähelepanu, et wormiga edwistamine isegi Riigikogu kõnetoolilt hukkamõistwa arwustuse osaliseks sai. Kuid uuenduse isad olid ka wisad Eesti mehed ja meelespidades ühe tähtsa riigitegelase suremata sõnu wäärnähtuste

arwustamise puhul: „mitte ekistada lasta, waid julgelt edasi töötada“, töötasidki edasi ja panid tööle ka töökojas rätsepadki. Ning tänu mõnele iseäranis agarale wormi harrastajale politseinikule on meil juba wõimalik olnud oma silmaga näha paari eksemplaari neid esimesi Mardi-Kadripäewa „kewade moodisid“. Kord oli õnn silmata pagunid. Tärnidele olid lisaks tekkinud weel mingisugused jooned ja kanditud ääred, umbes nagu Wene sõjawäes wabatahtlikkudel (pidi olema wist piiripolitseinik). Kaelused (kraed) on muutnud ka üsna siiru-wiirulisteks. Tuletab wäga meele Saksa ohwitseride kaelus-tunnusmärke. Õieti on siingi tegemist kopeerimisega. Nii siis Eesti-Wene-Saksa ohwitseride wormist on kokku klapitud wäliselt meie politseinik. Waremalt wõisime sarnast „rassoljet“ näha ainult laadal müüdawates pränik-sõjameestes, kuid nüüd peab küll juba warakult hakkama omi silmi ja kunstitud harjutama wastuwõtlikuks igasuguste üllatuste wastu, sest maitsewaesus hakkab demonstratiivselt liikuma ja sa waene kodanik oled sunnitud sellega iga sammu peal paratamatalt kokku pörkama. Ja milline saatuse ironia — sama politseinik peab esinema ühtlasi ka kunsti kaitsjana, vähemalt keelewigade kõrwaldamises siitidelt.

Järelda kõigest sellest jandist wõime õige palju. Politseiasutuste sisemine korraldus ja isikliku koosseisu tublidus näib weel lonkama, mida tõendawad need suuremad kuritarwitused, mis wiimasel ajal seal aset on leidnud. Selle asemel, et selles suhtes energilisi sammusid astuda ja parandust tuua, lastakse suur tähelepanu osaks saada teisejärgu tähtsusega wälisele küljele. Ei hoolita seal juures ühtlasi ka riigi wäljaminekutest. Wõetagu kordki waewaks järele mõelda, mitu metamorfoosi politsei worm juba on üle elanud. Mäletame wäga hästi weel politseinikka kõrgetes tooberkübarates, mis ühe ainsama käeliigutusega peast lendasid, aset andes uuele wormile. Ja nüüd ei ole neil jälle enam püsi.

Politseil tuleks panna rohkem rõhku oma sisemise korra ja ametitubliduse peale. Worm üksi, koerapiitsaga, mõõka täristades läbi Wiru tänawa jalutamine ehk traawliga kihutamise üksi ei too weel kaaskodanikkude austust, waid mõjub sootumastupidiselt. Sellewastu näib aga maad wõtma mingisugune kunstiline upsakuse ja klassi waim, millel meie demokraatlikes rahwariigis mitte aset ei wõiks olla. Meie sõjawäelased on omas ülesastumises igatahes kaugelt lihtsamad ja pole vähemalt tänaseni olnud määrgata neis eduwistuse ehk eralduse tungi.

Mõtlemata paneb ka weel asjaolu, miks walitsus wormi asjus üksikutel ametkondadel omapead toimetada laseb ja heakskiitwalt seal juures weel kaasa aitab. Iga uue wormi kinnitamisel on tingimata tarwilik enne kindlaks teha, kas seal juures mõne teise ametkonna huwid riiwatud ei ole, kas worm wastaw ja elunõuetest äraolenew wõi mitte. Wastasel korral saame kaua weel segaduste osaliseks, mida oma taskust maksma peame.

M. M.

KAS AINULT?

Ärimeeste häälekandja „Liit“ toob ühe huwitawa artikli, mida siin tema laialisema tähtsuse pärast terwelt ära trükime:

Kudas mõnes maksujaoskonnas asju aetakse.

Rakwere kaupmehed on, meile järgmise kirja awaldamiseks saatnud:

Umbes kaks kuud tagasi andsid Rakwere linna kaupmeeste seltsi erakorralise peakoosoleku poolt walitud komisjoni liikmed protestikirja rahaministrile, ärakiri protestist Otsekoheste Maksude Peawalitsusele ja weel eraldi protestikiri Riigikontrollile. — Nimetatud protestikirjades oli walitsuseasutustele ettekantud, et Wirumaakonna 1. jaoskonna maksuinspektor hra Riismandel oma ametikohuste täitmise juures, kui äripuhtakasu komisjoni esimees, ühes komisjoni liikmetega on ärimaksu määramise juures talitanud ebakohaselt, missugune wäärnähtus oli ka protestikirjades näitustega kinnitatud. Siin juures olgu aga kinnituseks järgmine wäärnähtus ettetoodud:

Hra H., kui ühe suurema Rakwere linna rohu- ja wärwikaupluse omanikule, kes ise komisjoni liige, on äri peale määratud äripuhtakasu maksu 1921. a. eest neli korda vähem samasuguse teise kaupluse wastu, kusjuures aga äri, kus hra H. osanikuks, on aasta sees raudtee kaudu kolm korda rohkem kaupa wastu wõtnud, kui see teine äri, mille maks neljakordselt suurem on.

Sarnaseid wäärnähtusi ei ole mitte üks ehk kaks, waid palju, ja paistab wälja, et siin lihtsa eksitusega tegemist ei ole, ja sarnane olukord kutsub wälja rohke arwu wastulauseid, kusjuures aga kõige tegewam wastulausete kirjutaja meie linnas oli selle sama maksuinspektori abikaasa pr. R., muidugi mõista teatud honorari eest, mille alamäär 500 marka olewat.

Niisugune nähtus jätab isesuguse mulje ja nõuab tingimata järelmõtlemist.

Olgu weel juurde tähendatud, et pärast seda kui komisjoni liikmed olid juba esinenud walituseasutustes ja selle kohta „Tallinna Teatajas“ artikkel ilmus, sai Rakwere linna kaupmeeste seltsi juhatus maksuinspektori käest wahekirja, „r u t u l i n e“, milles nõuti juhatuselt ärakirja Rahaministrile märgukirjast. Muidugi mõista leidis kaupmeeste selts seda nõudmist mitte seadusliku olewat ja jättis tähelepanemata.

Kõige selle järeldusel oli 15. ja 16. sept. s. a. Wirumaakonna 1. jaoskonna maksuinspektori kantseleis rewideerimine Otsekoheste Maksude Peawalitsuse ametniku hra Kristjani poolt, mille järeldused kaupmeeste seltsil teadmata.

Rakere linna kaupmeeste selts on kindlas usus, et rewideerija ametnik on erapooletult oma kohust täitnud, ning loodab, et Wirumaakonna 1. jaoskonna Maksuamet saab wiimati sarnase maksuinspektori, kes ei ajaks seda õhkkonda nii terawaks, kui senine seda on teinud.

Kuna sellel nähtawasti suuremat mõju ei olnud, pidas „Liit“ (6./I. 22., nr. 1) tarwilikuks seda küsimust weel kord puudutada. Tema kirjutab:

„Juba möödaläinud sügisel anti Wirumaa töösturite ja kaupmeeste ühisuste poolt märgukirjad rahaministrile ja otsekoheste maksude peawalitsusele, kus nende tähelepanu juhiti Wirumaa 1. maksujaoskonna inspektori hra Riismandli tegude peale. Iseäranis näidati kui kahjulik see töösturitele ja kaupmeestele, kui hra Riismandli abikaasa wastulauseid ärimaksu komisjonidele kirjutab, kus tema mees juhatajaks. Muidugi selle tagajärg oli, et esimesel maksustamisel võimalikult suured maksud määrati, et selleläbi rohkem oma naisele teatawat tegewust wõita, oli ju wastulause kirjutuse tasu alamäär 500 marka.

Kõige nende märgukirjade tagajärg oli see, et hra Riismandel wihastas ja kõik töösturite ja kaupmeeste wanad arwed rewideerimise alla wõttis ja mõndagi 7 ja 75 margaga trahwis, et arwetel seaduseta järele markisid peal ei olnud. Isegi linnawalitsuse elektriosakonnas, kus selkorral tööstur linnanõunik juhataja oli, wõeti põhjalik rewideerimine ette ja kahe kirjapoogna suurune süüdistuse akt seati kokku ja saadeti maksude peawalitsusele, kus ka isikuid 300 margaga karistati, et edaspidi hoolikamad oleks seadust täitma. Kõik see trahwimine on ju õige seaduse järgi, ja ei nurise ka meie töösturid. Kas ei wõtaks aga waewaks maksude peawalitsus seletusega esineda, mida ta siiamale teinud ei ole, kas temale alluwal ametnikul hra Riismandelil ka seadu-

ses lubatud on oma naist lasta endale palwekirja wõi wastulause kirjutada? Kas ei ole Riismandel patustanud töösturite ja kaupmeeste wastu sellega, et esimesel maksustamisel hästi suuri maksusi määrata, et siis teisel arutusel, kus see tema enda naise kirjutatud wastulause, uuesti arutusele tuleb, võimalik oleks suuremaid summasid mahawisata? Niisama on meil teada, et hra Riismandel ei ole oma naise wastulause kirjutuse tasu, mis kaunis suure summa wälja teeb, — oma tulumaksulehele märkinud, ei ole ka tema abikaasa isiklikult seda näidanud. Kõige selle hoolsa töö eest sai hra Riismandel ühe kuu puhkust.“

Läheb weel mõni aeg mööda ja nüüd leiame „Päewalehes“ järgmise teate:

„Wirumaa 1. jaoskonna maksuinspektor Jaan Riismandel, kelle tegewuse peale Rakwere kaupmehed kaebtust tõstsid, on 16. jaanuarist Rakwerest lahkunud ja määratud Walka sellesama koha peale. Rakwere ja ümbruskond hingab kergemalt, seda teadet kuuldes.“

Nii, nii! Rakwere sai lahti, kuid nüüd wõib Walk ja ümbruskond seda rohkem hoigata.

Et riigi waranduste wargused ja iga-sugused kelmused meil juba epideemilise kuju omandawad, siis peab ka nende pahede wastu kõige karmima abinõudega wõitlema.

Mis aga tehtakse? — Lihtsalt paigutatakse niisugune herra, kelle koht ainult kohtupingil, ühelt kohalt teisele, võimaldades sellega temale ka tulewikus sama „äri“ ajada, kuid juba peenemal kujul, sest seljaga on temal nüüd teatud wilumus, mis teda nii kergelt löksu langeda ei lase.

Waene Walk ja ümbruskond!

Tahame loota, et kohtuwõimud siin tarwilikke sammusid astumata ei jäta.

J. J.

OMAPÄRANE KOOSTÖÖTAMINE.

Omalajal teenis Narwa piirikontrollpunkti ülemana keegi s. ametnik Metsküll, kes oma ametit selleks kasutas, et iga-sugust kahilast elementi salaja N. Wenemaalt Eestisse toimetada, selleks neid wastawate tunnistustega warustades.

Toome siin paar niisugust tunnistust:

Narwa
Piiri kontrollpunkt TUNNISTUS.
26. okt. 1920.

Nr. 648. Selle tunnistuse ettenäitajad Peeter Taho, Wätseslaw Gerasimow ja Iwan Bogdanowitsch

sõidawad Kohtla riiklise põlewkiwi kaewandusse, mis allkirja ja ameti pitsatiga tõendud on. Tunnistus on maksew kuni 27. oktoobrini s. a. kella 9 õhtul, ainult Kohtla põlewa kiwi kaewandusse.

Punkti ülem,

S. ametnik M e t s k ü l l.

*

Narwa
Piiri kontrollpunkt.

14. okt. 1920 a.

Nr. 566.

N a r w a s.

TUNNISTUS.

Selle ettenäitajad

1) Aleksander Pawlow,

2) Gawriil Taiter ja

3) Iwan Grigorjew sõida-

wad kuni Kohtla jaamani, kust peawad Kohtla kiwikaewandusse tööle minema. See tunnistus on maksew mainitud ringkonnas kuni 15. oktoobrini s. a. kell 10. —

Punkti ülem S. ametnik M e t s k ü l l.

Huwitaw, mis õigusega warustas Metsküll salaja üle piiri tulijaid sarnaste tunnistustega ja andis neile isikutele võimaluse maale asuda, kus neid tänini taga otsitakse ja ei leita?! — Kui aga meie arwesse wõtame, et sama Metsküll Narwa tolliametnikkudega Petrowi, Sidorowi ja Pawaga N. Wene-maa esituses tihti joomas ja söömas käis, kus neid wäga lahkesti wastu wõeti, siis ehk saame tarwiliku wastuse.

See on kõik Narwa N. W. esituses joomise wil. Huwitaw koostöötamine! Meie tolliametnikud, piiripunkti ülem ja Narwa Wene esitus! Niisugune koostöötamine on ennast meil mitukorda walusasti tunda annud.

Kui meie ei eksi, on Metsküll küll piiripunktist lahkunud, kuid on wist Aa mõisas politsei raiooniülemaks. Kui see nii on, siis ehk politsei peawalitsuse ülem teeb siit tarwilikke järeldusi.

S . . i.

—o—

WEEL H. TOMSONI „AUTASU“ LUGU.

Oleme saanud sõjaministri adjutandilf järgmised kirjad:

I.

„Walwe“ toimetusele.

„Walwes“ nr. 15 ilmunud artiklis „Üks autasumise lugu“ on toodud mingisugune resolutsioon „Sootsi“ allkirjaga. Selle resolutsiooni awaldamise puhul olen mina sõjaministri poolt wolitatud teatama järgmist:

1. Kirjeldatud H. Tomsoni märgukiri ei käsitanud mitte üksi sõjawäe side organiseerimist, waid läks kaugemale, käsitades üleüldse sõjawäe ja selle walitsemise organiseerimist, milles Tomson kompetent pole, mille alal temal teeneid pole ja mille eest tema Wabaduse Risti mitte pole saanud.

2. Toodud resolutsioon, õigemini resolutsiooni kawa, sai ühes märgukirjaga ülemjuhataja staabi ülemale, kindralmajor Sootsile ettekantud, kes nurga peale märkuse kirjutas „sidede kaust 9/2 Soots“. Resolutsioonil kindral Sootsi allkirja ei ole. Leitnant Landsberg.

II.

„Walwe“ toimetusele.

Sõjaministri wolitusel saatsin Teile 1. apr. nr. 24 all õienduse „Walwes“ nr. 15 ilmunud Sootsi allkirjaga resolutsiooni asjus.

Et õiendus „Walwes“ nr. 16 pole ära trükitud, palun teatada, kas minu wahe kiri nr. 24 toimetuses saadud on.

Leitnant Landsberg.“

Kuna esimene kiri toimetusele mitte awaldamiseks polnud saadetud waid ainult teadmiseks, siis polnud meil omaltpoolt ka mingit põhjust selle ilmutamiseks. Alles teisest saadetusest saime kirja autorite sellekohasest soovist teada ja lubame sellele ülihuwitaw. dokumendile lahkesti ruumi, millest ka 7-al s. k. p. hra sõjaministri wolinikule oleme teatanud.

Kuid nähtawasti tundis hra sõjaminister suurt sisemist tungi ka isiklikult „sekka lüüa“ ja on ta siis ka omaltpoolt asja „selgitamisele“ asunud, nagu seda tõendab koh. päewalehtedes 10./IV. awaldatud kiri:

„Ajakiri „Walwe“ on oma 15. numbris lhk. 6 mingisuguse „resolutsiooni“ toonud Sootsi allkirjaga. Teatan, et see „resolutsioon“ õigem „ettekanne“ ei kannu omas originaalis, mis sõjamuuseumis on, mitte Sootsi, ega ka üleüldse mingit allkirja. Küll aga on tema ülemise nurga peal resolutsioon „Sidede kaust. 9. 2. Soots.“ Nagu sellest näha, asub „Walwe“ sellel tasapinnal, kus wõltsitud dokumentidega opereeritakse.

Märgates seda asjaolu, wolitasin mina oma adjutanti leitn. Landsbergi seda asja õiendama. Ja nagu Landsberg tõendab, olla tema ka kirjaliku õienduse „Walwe“ toimetusele saatnud, kuid 16. „Walwe“ numbris ei ole õiendus ära trükitud, waid selle asemel nimetatakse mind waletajaks. Sellepärast olen sunnitud teiste lehtede kaudu „Walwe“ tegewuse ja moraalse

tasapinna peale tähelepanemist juhtima. Kindralstaabi kindral-major Soots.“

Hra sõjaministrile ja ta adjutandile oleks kõige selle peale järgmist öelda:

Enne kui kallist ajalehtede ruumi raiskama minna oleks hra minister pidand ikkagi järelekuulama, kas oli saadetud „õiendus“ või midagi muud? Teine läkitus ei pääsenud tulema igatahes ka mitte ilma hra Sootsi teadmata ja wast ehk ka näpunäiteta, miks ei läbetud selle peale siis ka mitte wastust ära oodata? Ja kolmandaks — mis asjaolu õigustas hra Sootsi lootma, et tema adjutandi kiri siis just tingimata lehe järgmises numbris ilmutatud pidi saama, aga mitte nädal hiljem. „Walwe“ on ju nädalleht ja peaks olema lapselegi arusaadaw, et tal lihtsalt wõimatu on igakord kõiki sissetulnud „õiendusi“ ühes ja samas numbris awaldata, kui mitte ei taheta muuta mõnda nummert erandliselt igasuguste „teadaannete“ hääletoruks. Nii kui nii on 16. numbris kolm „kirja“ aset leidnud. Tuleb arwesse wõtta ka weel trükkimis-olusid — wõib olla oli lehe sisu nimetud kirja kättesaamise ajaks juba laotud. Kas ehk taheti leida lihtsalt juhust „Walwele“ kallalekippumiseks „moraalse tasapinna“ arwel?

Wõime sarnasel korral konstateerida sõjakäigu täielikku äpardamist ja kokkumarisemist. „Moraalne tasapind“ ja kõik asjaajamine näib igatahes küll wastas-leeris liiga kõikuwal alusel seisma kui sellest weel üleüldse juttu wõib olla.

Hra Soots julgeb omas kirjas tõendama tulla, et ltn. Landsbergi õienduse asemel olla meie nimetanud teda 16. numbris wale-tajaks. Meie igatahes ei tea sellest midagi ja nõuame kategooriliselt, et hra Soots ära näitaks sarnase lause ehk sõna, wastasel korral on ta ise wale-taja. Tõsi, 16. numbris kroonitakse, pealegi mitmekordselt, hra Soots küll selle „austawa“ nimetusega, kuid kuulsaks saanud Kalmi konserwide asjus. Sellest ei lausu hra Soots sõnagi, waid waletab endistele waledede weel uue lopsaka õie otsa.

Weel huwitawam on lugu, kuidas sofistlis. wõtete ja kõnekäänudega püütakse must walge peal selgeks teha, et „Walwe“ opereerida wõltsitud dokumentidega. Seal juures satutakse aga lõõmingus pisut üleliia waimustusse ja paljastatakse meie tähtsama ministeeriumi juhtimisest ja asjaajamisest tõeasju, mida lihtsalt uskuda ei suuda. Aga et tõendajaks minister ise, siis ei ole põhjust kahtlemiseks. Selgub nimelt mitte vähem ega enam, kui et sõjaministeeriumis mitte minister ise küsimusi ei otsusta, ka kõige tähtsama riiklise ulatusega (nagu käesole-

wal juhtumisel), waid alluwatel lastakse „asi“ läbi waadata ja otsus „resolutsiooni kawa“ näol omale „ettekanda“, mida siis oma nimega kinnitatakse. Nii seletatakse puhtsüdamliselt. Kas seal juures nimi „Soots“ ja mõned juurelisatud sõnad aga „alla“ kirjutatakse wõi „nurga peale“ ei muuda tegelikult asja mitte üks maik. Kui kindr. Sootsile „kawa“ „ettekanti“ ja tema sellest sõnakestki maha ei kriipsutand waid oma nimega seda warustas, siis muutub sellest silmapilgust saadik „kawa“ juba tema arwamiseks, resolutsiooniks, kuigi ta nime kas wõi põigiti ridadest läbi oleks kirjutatud. Igaüks teab ju, et sarnastel kor-dadel nime igakord mitte alla ei kirjutata, waid, nagu kellegi maitse — kas nurga ehk ääre peale jne. Sõnade „sidede kaust 9. 2“ peale tuleb aga kui „kawa“ täienduse peale waadata. Kui nimetud resolutsiooni nüüd tagantjärele olemataks püütakse seletada, mis otstarb oli seda siis sõjamuuseumi anda, kas wast ikka mitte kokkukõlas resolutsioonis awaldatud mõtetega: „suurepäraline dokument muuseumi jaoks — ja ainult. Siis saab kah meie järeltulew sugu näha, mis-sugusel kombel meie sõjawäge organiseerida ja meie noort wabariiki kaitsta taheti“. Ei wõi ühtlasi ka äramärkimata jätta, et kindr. Sootsile alluwat „kawade“ sepi-tsemises õige wilunud meistrid näiwad olema (noh, kestew ja suur praktika seljataga!), sest kindr. Sootsi toon ja stiil on wäga hästi tabatud, nii nagu oleks see kohe ta oma töö....

Siis räägitase weel, et H. Tomsoni märgukiri pole mitte üksi sõjawäe side organiseerimist käsitanud, waid ka sõjawäe ja selle walitsemise organiseerimist, milles aga Tomson mitte kompetent polla. Tagamõte — neist ridadest peaksime wälja lugema, nagu oleks siis side asjus Tomson ikkagi suur asjatundja ja kompetentne isik ja etteheited ainult muul alal tehtud. Palume weel kord waewaks wõtta lugeda „resolutsiooni“ ja „märgukirja“, siis wast leiate weel korra-ks, et seal jutt on ainult ikka side organiseerimisest ja selle töö „asjatundjana“ on ka Tomson walusa kriitika alla sattunud. Meil on waheajal ka wõimalust leidunud tutwunemiseks ka mainitud teosega hr. Tomsoni suure lahkumise läbi. Omas kirjas toonitas nime-tatud herra küll: minul puudub kalduwus, aeg ja raha oma sõjategewuse üle kirjelduse kokkuseadmiseks ja seda ajakirjanduses oma isiku reklaamiks awaldamiseks.“ (Nähta-wasti wõib siin jutt olla ainult hr. T. otseko-hesest ülemast polk. Tõrwandist ja tema „Wabas Maas“ awalatud „päewaraamatust“) kuid selle peale waatamata on ta pärastpoole

mitmel korral toimetuse ukselinki kulutanud pole mitte enesele waewaks lugenud ka ma tööd meile kättesaadavaks teha. Tänu-täheks ei ütle meie ka siis mitte „reklaami“ tegemisest ära, waid pühendame selle Wab. Risti kangelasele weelgi mõned weerud lehe ruumi. Jah, kindr. S. on õigus — kõigiti huwitaw dokument, kuigi mitte igakord T. soowitawas mõttes.

Tahtmata tärkab lugedes meele üks Gogoli „Surnud hingede“ unistaja tüüp kes näituseks fantastilisi plaane septses üle järwe mitte millekski tarwis olewa silla ehitamisest. Hra Tomsoni luulewald on aga: „tuleb asutada peastaabi juure — sõja ühenduste ja sidade walitsus, mille alla raud ja maantee, transpordi, automobiili, jalgratta, mototsikleti, kiirkäskjala, etäpi, wäljaposti, telegraafi, telefoni, õhusõidu ning sarnased osakonnad käiks (kogemata wist üleslugemata jäänud „matmise - bürood“ ainult). Kuigi küll kõik need kawatsused öeldakse tekkinud olema õrnast hoolitsemisest „kalli kodumaa“ wastu, kuid iga rea wahelt paistab wälja siiski isikliku omakasu põhitoon. Hra Tomson ütleb oma seletuses end küll sõja algul ohwitseri reserwis olles kõiki raskusi teistega ühesugustel alustel kannud olema, kuid teadjalt poolt kuuleme, et herra T. ikkagi wastumeelselt seal on wiibinud ja püssi mitte näha polla tahtnud. Sedasama tõendab ka märgukiri. Nii loeme sealt: **Tarwis on, et iga prakiker oma kohasele kohale saaks määratud, et oma tööjõudu ning teadust wõiks kohalikult tarwitada...** See suur ja mitmekülgne töö nõuab wiibimata täitmist ning kohalikka loowaid ja eriteaduslisi jõudusid, kellel meil Eestis wast puudu ei tuleks, kui aga keskwalitsus teaks neid kohaselt tarwitada... Iga pakutud eriteadlane ja praktikeri abi tuleks wastuwõetud ja tarwitatud saama. Igaüks peaks oma harjunud koha peale määratud saama — see on õppinud ja harjunud sõjawäelased sõja eesrinna wõitlusele ning ametnikud ja seltskonna tegelased selle tagarina kindlustuse organiseerimisele... Ametnikkudele wõiks tagarina organiseerimist, sisemiste sõjawäe asjade toimetamist ning kantselei kohuseid usaldada.“

Tituleerides ennast „wälja telegraafi jaoskonna ülem hra Tomson“ ei unustata muidugi jutustamata oma „teadustest“ oht-ralt mõista anda, kes peaks nimelt kui „pakutud eriteadlane“ kutsutud olema selle suure „walitsuse“ juhiks saama.

Ja häwitawa resolutsiooni peale waatanata — hr. T. „wedas“ edaspidine teenistusekäik. Kuigi mitte walitsuse ülemaks naljade alluwate osakondade, siis „side üle-

maks“ sai siiski. Ning sündis weel pärast-poole (1921. a. sügisel), et kindr. Soots sattus tugewasse wastolusse posti-telegraafi ülema hr. Rikandiga. Hra Tomson oskas parajal momendil ka seda teha. Ühine wastane ühendab südameid ja waata imet — Tomsonit esitatakse side-asjanduse alal juba kui „autoriteeti“, kellel hr. Rikandiga üleüldse ei passida mitte hästi läbi saada. Keda huwitab, wõib lugeda ligemalt siis ajalehetes ilmunud artiklid (näit. „Kaja“ nr. 202. jne.). Sellega on seletatawad ka need kiidukõned, milledega hr. T. oma ülistuseks opereerib. Sama hra kindral Soots tunnistas jällegi wastupidiselt teises kohas, et esimese side liini loonud kindral Laidoner ja et täielik sõjaside loomine langenud ikkagi tema enese peale (waata „Kaja“). Jär-jelikult — hra T. „langes“ ikkagi osaks kantselei töö, millest T. 1918. a. sügisel nii armsalt unistas püssi eest tagasi põrgates.

Iga algus on teatawasti raske. Pärast läheb juba nagu iseendast. Nii ka siin. Tulid Wab. Rist, maa ja nüüd lõppude lõpuks weel ametniku aukraad ka ja seegi „autasuna“. Ülemjuhataja päewakäsu nr. 450 põhjal, 13. aug. 1919. wõiwad II. järgu haridusega isikud (hr. T. kuulub sellesse liiki) sõjawäe ametnikuks saada ainult sel juhtumisel, kui nad Wab. sõjawäes 4 aastat ja ametniku koha peal kui ametniku koh. täitja ehk asetäitja 2 aastat on teeninud. Hra Tomson astus teenistusse 1918. a. nowembri lõpul. Käesolewa aasta 22. weebr. ilmus Sõjam. päewakäsk nr. 1436, millega posti-telegraafi ametnik Hans Tomson sõjawäe ametnikuks ülendatakse teenistuse wanadusega koguni 15. detsembrist 1918. a. arwates. Peaks ütlema kohe piibli sõnade-ga: „Issand ma ei tea mitte millega ma Su suuri heategusid olen ära teeninud“. Aga ei hra T. seda seda tee. Ta tunneb omal „wäärtust“ ja kaitsjatel mõjuwõimu ning rüuskab weel pealegi. See teda põrmugi ei liiguta, et suurem osa „eesrinna minejaid“ näha pole saanud ei risti, maad ega aukraade. Millal jõuame õmeti kord nii kaugele, et sarnased „kawaleerid“ wä-hemalt waikidagi oskaksid ja neil piinlikku-se tunne südametunnistust kōdistama hak-kaks.

KAS TÕESTI EI LEIDU PARAJAT LUUDA?!

10. oktoobril 1921. a. tegi sw. warus-tuswalitsus firma „Estopoloniaga“ lepingu, mille järele wiimane kohustatud oli sw. wa-

rustuswalitsusele 3000 puuda bensiini muretsema — hinnaga 660 marka puud, üldises kogusummas 1.980.000 marga eest, mis juures bensiini tehnilised tingimised lepingusse üles võeti ja ühtlasi ka bensiini äraandmise kõige hiljemaks tähtajaks 15. november 1921. a. kindlaks määrati (§ 3.). Lepingu korralliku täitmise kindlustamiseks maksis „Estopolonia“ wastawa lepingu paragrahwi järele 10% kogusummast, s. o. 198.000 marka, renteisse sw. warustuswalitsuse deposiit-arwele — ilma tagasinõudmise õigusega kuni lepingu lõpuliku täitmiseni, kuna tähendatud kindlustussumma lepingu mittetäitmise puhul sõjaministeeriumi kasuks pidi jääma. Iga wiiwituspäewa eest peale 15. novembrit kohustas aga firma „Estopolonia“ sõjaministeeriumi kasuks 2 tuhat 500 marka maksta, kuid niisugune wiiwitus ei tohi kauem kesta kui kõige enam 15 päewa. Wiiwitus üle 15 päewa loetakse lepingu mittetäitmiseks. Ainult kindlaks tehtud „force majeure“ juhtumisel wõis lepingu täitmiseks määratud tähtaeg — 15. november 1921. a. — wastawalt pikendada saada.

Nii lepingu tähtsam osa, millest selge, et leping oli kokku seatud riigi huwides ja täiesti kokkukõlas seadustega. Olgu weel tähendatud, et makswa seaduse järele sarnane leping mõlemale poolele absoluutkohustuslik on millest mingisugune kõrwalekaldu mine ei ühele ega teisele poolele lubatud ei ole.

Lepingu täitmisel selgus aga, et sw. warustuswalitsuse ülem polkownik Rotberg seda seadust enese kohta makswaks ei lugenud, — näidates selle wastu weel kord oma andi seaduse ignoreerimises ja wõimupiiridest üleastumises, ühtlasi sellega ka riigi huwisid jalge alla tallates. — Sellepärast puudutame asja lähemalt.

Nii siis — leping pidi 15. novembril 1921. a. täidetud olema, kuid seda ei sündinud, waid 23. novembril 1921. a., s. t. 8 päewa hiljem pöörab firma „Estopolonia“ sw. warustuswalitsuse poole järgmise kirjaga:

Kaubandus-tööstus ühisus „ESTOPOLONIA“ TALLINN.

Sw. warustuswalitsuse tehnika osakonnale.

Põhjendades isikliste läbirääkimiste peale, on meil au sellega Teile teatada, et Teile poolt tellitud bensiin wõib Teile ära antud saada mitte hiljem kui 30. XII. 21.,

mispärast palume tähtaega pikendada kuni tähendatud päewani. Omalt poolt oleme nõus garantiid suurendama summa suuruseni lepingu § 4. kohaselt, selleks, et palutud tähtajaks bensiin tingimata Tallinna saab muretsetud.

Kõige austusega
(Altkiri).

Nende „isikliste läbirääkimiste“ ja toodud kirja peale järgneb polk. Rotbergi poolt pealt näha karm, kuid sisuliselt väga lahke ja wastutulelik ääremärkus:

„Tempelmaks sisse nõuda. Lepingu täitmise tähtaega nõus pikendada kuni 30. XII. 21., wiimane kuupäew ühes arwatud Hiljaksjäämise lõputähtaega lugeda 15 päewa pärast 30. XII. 21.“

Polkownik Rotberg.
24. XI. 21.

Seega „isiklised läbirääkimised“ ja leping on pikendatud kahe kuu wõrra. Küsitawaks jääb aga, mis tarwis siis ülepea lepingut teha, kui teda ilma mõjuwamate põhjusteta ainult „isikliste läbirääkimiste“ tõttu muuta wõidakse?! Kes usub siis pärast weel sõjaministeeriumiga tehtud lepingusse?!

Harilikult kantakse iga palwe lepingu pikendamise kohta, kui selleks tõesti isäralised kaaluwad põhjused, nagu „force majeure“ juhtumised, sõjanõukogule ette ja ainult sõjanõukogu wõib selle küsimuse otsustada, mitte aga keegi teine oma wõimuga. Nii on kord ja nii räägib seadus, — aga mis puutub kord ja seadus sarnastesse isibuttesse kui polk. Rotberg!

Kuid edasi. — Waatamata oma uue lubamise peale, ei annud „Estopolonia“ siiski uueks tähtajaks kõike bensiini ära ja nimelt 237 puuda 9 naela jäi andmata.

7. jaanuaril s. a. pöörab „Estopolonia“ jälle kirjaga warustuswalitsuse ülema poole ja palub luba puuduwat bensiini täiendawalt ära anda, aga ainult tingimisega, et siis leping täidetuks loetaks.

Selle kirja peale teeb polk. Rotberg järgmise ääremärguse:

„Kui bensiin, mis pakutakse, meie tingimistele wastab ja bensiin ise lepingu pikendatud tähtajaks ära saab antud, siis loeb w. w. lepingu täidetuks. Wiiwituse eest peale 30. XII. 21 trahwi maksta lepingus ettenähtud korras.“

Polkownik Rotberg.
9. I. 22.

14. jaanuaril s. a. wõetakse komisjoni poolt puuduwa osa bensiini wastu ja seatak-

se kokku akt nr. 473., kuhu komisjoni poolt järgmine märkus tehtakse:

„Analüüsi järele on saadud bensiini ja lepingus ette nähtud andmetes väikene wahe, kuid et sedasama bensiini ladudes ennem wastu wõetud ja tarwitatud rahuloldawate tagajärgedega, wõib lugeda wastuwõetuks.“

(Allkirjad).

Jälle küsime, mis tarwis siis üldse lepingu tegemine, kui tema nõuetest kinni ei peeta?! Kui saadud bensiin nii hea ei olnud kui seda nõudsid lepingu tingimised, siis pidi loogiliselt ka hind madalam olema, sest kõik pakkujad ühes „Estopolonia“ andsid vähempakkumisel oma hinnad lepingus ettenähtud tingimiste järele. Arusaadaw, et kui pakkujad oleks teadund, et ka halwem bensiin on wastuwõetaw, siis oleks ka pakutud hinnad märksa odawamad olnud. Seda aga ei sündinud ja jääb nüüd ainult küsida — kui palju on riik sellega kahju saanud?..

Lugeja ehk arwab, et nüüd bensiini wastuwõtmisega ka lugu lõppes?! — Kuid ei, siin nüüd see pea sõda algaski.

Nagu teada, pidi „Estopolonia“ iga wiiwituspäewa eest peale 30. detsembri 1921. a. 2500 marka trahwi maksma. Seda trahwiraha taheti ka kinni pidada, — kuid kus sa siis ikka saad!? Ja „Estopolonia“ pöörab nüüd kirjaga nr. 322., 22. jaan. 1922. a. otse sõjaministri poole nõudega, et ka see trahwiraha saaks tagasi makstud, ähwardades wastasel korral kohtuga.

See kiri käib järgmiselt:

K.-T. ühisus Tallinn, 22. weebr.
„ESTOPOLONIA“ 1922., nr. 322.

Hra SÕJAMIN STRILE.

Nagu Harju Pank teatab, on Sõjaministeerium meie firmalt 35.000 Emk. kinni pidanud, sest et meie ei olla lepingus 10. X. 21. nr. 80.367 määratud tähtajaks tellitud 3000 puuda bensiini pärale muretsenud. Warust. os. ülema resolutsiooni põhjal 24. XI. sai bensiini kohale muretsmise tähtaeg kuni 30. XII. 21. pikendatud, millest päewast arwates iga tähtajast möödäläinud päewa eest ministeeriumi poolt 2500 marka kinni peetud pidi saama.

21. XII. m. a. andsime meie ministeeriumile 2762 p. 31 n. Wenemaalt raudtee tsisternis sissejõudnud bensiini mille juures puudus 238 puuda suuruses ette tuli. Meil olewate dokumentide põhjal olid tsisternid, kui nad Narwa jõudsid, 3000 pd. bensiini, kuna Wenemaalt weel suurem arw wälja-

saadetud sai. Puudus tekkis nähtawasti kahanemisest bensiini ümberwalamise juures ning selle aja jooksul kui tsisternid Narast Tallinna jõudmas olid.

Juhime Teie tähelpanu selle peale, et wedelate produktide, iseäranis aga bensiini kohale muretsmise juures seaduslikult 10% kahanemise peale arwatud saab ja selle tõttu loeme meie lepingu tähtajaks täidetuks. Et aga mõned ametnikud Teie ministeeriumist meile nõu andsid, et pahandusi ära hoida, puuduwat 238 puuda täiendawalt ära saata, saatsime meie seda puudujääki 14. I. 22. täiendawalt ministeeriumile ära.

Nüüd aga saame korraga teate, et ministeeriumi poolt, meie firmalt wiiwitusraha 14 päewa eest á Emrk 2500=35.000 kinni peetud on.

Meie loeme selle summa järgmistel põhjustel mitte seaduslikuks:

1) Mitte tähtajaks ministeeriumile kättesaadatud osa bensiini 238 puuda, jäi terve partiiga saatmata tekkinud bensiini kahanemise tõttu ja kahanemine on seaduse põhjal lubatud.

2) Silmaspidades, et meie Teile 2762 p. 31 n. bensiini 21. XII. m. a. ja ainult puudujäägi 14. I. 22. andsime, tuleb loomulikult lugeda, et leping ainult osaliselt, s. o., mis puuduwatesse 238 p. puutub, mitte tähtajaks täidetud sai ja 1. I. 22. arwates tuleb kinni pidada wiiwitusraha ainult 238 p. pealt. Ülemaltähendatud simaspidades ei wõi meie kunagi Teie poolt kinni peetud summa õigeolemist kirnitada ja palume Teie korraldust selle summa wabastamise kohta, sest wastasel korral näeme ennast sunnitud asjale seaduslikku käiku andma, nõudmisega meile tekkinud kahju ära tasuma.

„Estopolonia“

Eks ole ilus! Kuidas osad muutusid, riik nii kui nii juba kaotas hra Rõtbergi seadusewastase teo läbi, nüüd Sõjaministeerium mine weel kohtu läbi enese huwisid kaitsma ja õigust jalule seadma.

Ära nähes, et asi kohtuga lõpeb, pöörab nüüd Warustuswalitsuse ülem s. w. juriskonsulti poole abi otsima, kuid saab õige wastuse:

„Kirjawahetuses „Estopolonia“, poolt antud bensiini tähtaja hiljaks jäämise asjus selgub, et tähendatud firma, teadmata põhjustel sai Warustuswalitsuse poolt luba wiiwitada bensiini andmise tähtajaga kuni 30. XII. m. a.

s. o. 1½ kuud rohkem, kui lepingus tähendatud, mis lepingu § 3 ja 7 wastu käib. Peale selle oli tähendus firma wabastatud tagatisest, mis ka sea-duse wastu käib.

Kuid ka w. w. ülema poolt määratud tähtjaks firma „Estopolonia,, ei annud kõiki lepingus tähendatud ben-siini ja uuesti erakorralise luba põhjal andis täiendawalt 14. I. s. a. puuduwa osa, mis aga oma headuse poolest le-pingu tingimistele ei wasta.

Ei ole mingit seaduslikku alust fir-male tema poolt sissemakstud hange kindlustuseks kautsjoni tagasi maksta, mispärast tuleb terve kautsjoni summa (§ 4) ühes täiendawalt sisse makstud kautsjoniga riigi kasuks kinni pidada.“ (Allkr.

Nagu „Estopolonia“ poolt antud kirjast paistab, on warustuswalitsuse ülem, näh-tawasti, esimese summa, s. o. 198.000 mrk. wabastanud ja „Estopolonia“ selle kätte saanud, sest ega muidu ta ei protesteerii ai-nult 35.000 mrk. kinni pidamise kohta.

Huwitaw, kes maksab nüüd riigile teh-tud kahju?

Oleks tõesti wiimane aeg isikuid, kes oma koha peale ei kõlba, kes riigile ainult kahju teha oskawad, jalamaid ametist ta-gandada ja riigile tehtud kahju nende eest sisse nõuda, nende kohtu alla andmisest juba rääkimata.

Sämi.

12-MILJONILISE SALAKAUBA TABAMINE WALGAS.

Weebruari lõpul tabati Walga piiripunk-tis sadamatehaste inseneeri Kalbergi abi-kaasa umbes 12.000.000 marga wäärtuslise salakaubaga, mis seisis koos kalliskiwidest, briljantidest, haruldastest kuulsate meistrite maalidest, markide korjandustest, kuld asja-dest ja panga tshekkidest. Asjad olid hool-sasti proua enese ümber peidetud, kohtadel, kus läbiotsimist waewalt oodata, ja see näi-tab, millise hoolega salakauba wäljaweod wastu walmistatud oli.

Algab tolliametnikkude läbiwaatus, kes aga midagi ei leia, olgugi, et nendele teata-tud, et selles rongis suuri wäärtusi salakau-bana wälja wiitakse. Alles kaitsepolitsei agendi ilmumisel, kes oma küsimuse peale, kas proual wäärtusi on kaasas wäljaweoks, eitawa wastuse saab, algab uus läbiotsimine ja nüüd ilmuvad läbiotsija naisterahwa käest läbi kupee ukse wäärtused ametniku

mapesse. Wahwa proua ei kaota aga külma werd ja kuulutab otsekoheselt, et olgugi, et wäljaweoks lubad puuduwad, ta oma wäärt-asjad nii kui nii sidemete tõttu pealinnas kätte saab ja nimetab isegi awalikult kõrge-mat wõimukandjat P., Rk. O., adwokaat E. ja merewäelast S. Et niisugusel argumendil meie juures teatud külgetõmbawus, kinnitab ka riigikogu kõnetoolilt herra Piiskari sele-tus, et herra Kalberg õndsas näoga ümber käib, heas lootuses asja „kodusel teel“ õiendada.

Wabariigi kodanikke huwitab tõsiselt nende wäärtuste saatus, mis meie riigi hea nime arwel wõõrsil kokkuaietud ja mis mahu-tatakse Berliini majade ostmiseks. Loode-tawasti on aga wastawad wõimud ja asjast huwitud walwel riigi huwide kaitsmiseks ja wõib olla kerkib sellest konfiskeeritud war-andusest Berliini asemel meil Tallinnas maja — kus korterikriis küllalt teraw jääme huwitusega selle ülihuwitawa loo lõppu ootama. Näeme, kas meil otsustawad sidemed ja salasepitsused, wõi riigihuwid ja seaduslikkus.

K.

KIRJAD TOIMETUSELE.

I.

W. a.

„Walwe“ toimetajale.

Trükiseaduse § 8 ja 9 põhjal palub sise-ministri kantselei, hra ministri ülesandel, awaldada järgmise õienduse:

„Walwe“ nr. 15 sisaldab kirjutuse, mil-les tähendatud, et „siseministeeriumis teenib praegu kõrgema koha peal endine Eesti abikuberner kammerherr Giers“ jne. Mini-stri kantselei peab seletama, et hra Giers ei ole siseministeeriumis kunagi teeninud ei kõrgemal ega alamal kohal, ega ei teeni ka praegu. Ministeerium on küll hra Giersile, kui administratiiwsete kogemetega ja kõr-gema juriidilise haridusega isikule, mater-jaalide kogumise Lääne-Euroopa seadus-andlustest ja nende põhjal kahe pikema eelnõu esialgse walmistamise teha annud, iseenesest mõista sellekohastel juhtnõõridel ja temale selle koduse töö eest, kui ajutisele tööjõule, tasu maksnud, millest kuidagi wiisi järeldada ei saa, nagu oleks hra Giers sise-ministeeriumi teenistuses seisew ametnik ja weel kõrgemal kohal. Hra Giersil ei ole nagu öeldud ministeeriumis miskisugust kohta. Kirjutusest paistab ka wälja, nagu arwaks „Walwe“ toimetus, et siseministee-riumis teenib keegi Shidlowski.

Kordame veel kord, et siseministeeriumis Shidlowski nimeline isik kunagi teeninud ei ole, ei teeni ka praegu, samuti ei ole ministeerium sellenimelisele isikule miskisuguseid töid teha annud. Õienduseks avaldatud kahtlustatele peab üldse seletama, et siseministeeriumis ja temale alluvais asutustes riigikeelt mitteoskajaid ametnikka ei ole.

Lõpuks peab ministri kantslei teatama, et „Walwe“ toimetaja on nr. 11. siseministeeriumi kohta kahtlustawate waleteadete awaldamise pärast Siseministeeriumi administratiiv asjade Peawalitsuse poolt nuhtlusseaduse põhjal kohtulikule wastutusele wõtetud.

Tallinn, 8. apr. 1922. Nr. 351.

Kantslei juhataja (allkiri).
Asjaajaja (allkiri).

2.

Austatud ajakirja „Walwe“,
toimetajale.

Teie auwäärt ajakirjas nr. 11. ilmunud kirjatüki kohta „Korralagedus raudtee walitsuses“ teatan, et käesolewal juhtumisel ei ole jutt mitte otseühendusest, waid igasuguste „reisibüroode“ tahtmisest pileтите müügi ainuõigust saada. „„Otseühendused“ on juba loodud ja saawad veel laiendatud. Otsekoheste pileтите müügi sisseseadmises mitmete riikide wahel on aga wiiwituse põhjus see, et senini polnud wõimalik, mitmekesise waluuta tõttu lõpulikult ühisele otsusele jõuda otseühenduse (Läti, Leedu, Saksa, Belgia, Prantsuse ja Inglise raudteedel) omawahelises pileти müügi ja bagaashi weo raha arwete õiendamise küsimuses.

Belgia raudteede walitsus ainult nüüd, kirjaga nr. 23./6. — 10. märtsist teatas, et kõikide otseühenduste küsimuste lõpulukuks otsustamiseks saab lähemal ajal konwerents kokku kutsutud, et otseühenduspileтите sisseseadmist 1. maist alata, ühes sellega ka wäljatõetatud arwete õiendamise tariifi korrektuuriks saates. Peale selle kokkuleppe saab ka wõimalik olema Eesti kui ka wäljamaa reisibüroodega wastawaid lepinguid teha.

Raudtee ülema eest Jemm.
Kantslei juhataja Niilus.

Selles õienduses ei leidu mingit tõelikku alust, sest waluuta mitmekesidus ei wõinud Soome reisibüroole mittewastamises põhjust anda, sest raha kursi kohta wõib iga päew börselt ja pangast teateid saada. Kui arwestamise keerulikkus põhjuseks oli, pidi

siiski raudteewalitsus Soome reisibüroole wastama, nagu seda iga asutus teeb, kelle kuulsus kallis. Pealegi on raudteel n. n. wälisühenduste inspektor Selja olemas, kelle funktsiooni jutul olewa küsimuse lahendamine kuulus; tema äraolekul oleks raudtee ülem pidanud omi abisid selleks kohustama. Mis puutub aga Nordisk reisibüroole wastuse andmisesse, mida terve aasta jooksul pole tehtud, siis tekib tahtmata arwamine, et raudtee ülemaal Reinok'il üldiselt soow puudub meie raudteele wäljamaal wähematki kuulsust wõita; niisugune kuri-tahtline hoolimatus peaks ühes teda esile kutsuwa isikuga kaduma. Toimetus.

3.

Minu poeg on wabatahtlikuna Eesti wabaduswõitlusest osa wõtnud, kõik aeg wäerinnal olnud, siis edasi teeninud ühte kokku 22 kuud ja nowembril 1920 a. X-polgust reserwi wabastatud; kõik see aeg on terwis temal hea olnud. Nüüd 1. weebuarist wõeti tema uuesti teenistusse jalawäe polku ja ühe kuu jooksul rahuaegses teenistuses on ta oma terwise täiesti kaotanud; põhjuseks muidugi külmetamine, kus 15 kraadilise ja suurema külmaga jooksharjutusi teha tuli, sealjuures suure häälega laulusid lauldes.

Külmetamise tagajärjel jäi poeg haigeks ja paigutati Juhkentali haigemajasse. Kui Teie waewaks wõtate astuda barak nr. 5, palat nr. 5 ja 6, siis näete oma silmaga misugune kord praegu meie Wabariigi sõjaministeeriumile alluwas asutuses walitseb, pealegi veel haigemajas.

Poeg sai kahe komisjoni poolt Röntgeni kiirte abil läbi waadatud, kus selgus, et parem kops paistetunud, mille tagajärjel nüüd teda sõjawäe teenistusest wabastati.

Ei saa tähendamata jätta, et külmetuse tagajärjel haigeks jäänud sõdurid paigutatakse läbisegi wiimases staadiumis olewate tiisikuse haigetega.

Isa.

MARKUS.

„Walwes“ nr. 15. ilmunud artikli kohta: „Pealinna ohwitseride kasino firma all üksikud isikud spekuleeriwad“, palutakse meid selgituseks teatada, et see wäikene kast umbes paarimiljonilise sisuga sai ohwitseride keskkogu laekahoidja poolt riigikassasse hoiule antud, kust ta kuuldawasti omanikule kätte anti. Toimetus.

Wastutaw toimetaja M. WAARMANN. — Wäljaandja „EESTI WALWE LIIT“.

A.-S. „Ühiselt“ trükk, Tallinnas.